

MIRVA HEIKKILÄ

Aikuisopiskelijat olennaisen äärellä

”Työura nähdään nykyään monimutkaisena kehkeytymisenä, johon vaikuttaa niin sattuma kuin jatkuva oppiminen. Uuden ammatin opiskelu avaa mahdollisuuksia uudistaa ja päivittää ammatillista identiteettiä”, kommentoi alanvaihtajia tutkiva Mirva Heikkilä aikuisten uratarinoita.

TYÖURA ON ARVAAMATON ILMIÖ. Tämä korostuu aikuisopiskelijoiden uratarinoissa. Se ei sinällään ole nykypäivänä kovinkaan yllättävää, että kirjastonhoitaja haluaa opiskella lähihoitajaksi, tiedetoimittaja kokiksi tai talouspäällikkö hierojaksi. Mielenkiintoinen ja yhdistävä piirre naisten uratarinoissa (Mustamo ym. 2023) on sen sijaan se, miten kukaan kirjoittaja ei täysin päätenyt opiskelemalleen uudelle alalle. Olisi mukavaa kertoa sankaritarinoita siitä, kuinka uusi suunta työuralle ja koko elämälle löytyi aikuisena kouluttautumisen kautta. Tällaisten tarinoiden myötä aikuiskoulutukseen voitaisiin poliittisessa päätöksenteossa varata lisää rahoitusta eikä leikata siitä.

Työelämä tai ylipäätään elämä ei kuitenkaan aina mene niin kuin on itse suunnitellut, eikä työntekijän keho aina suostu mukautumaan niihin vaatimuksiin, joita hänelle asetetaan tai joita hän itse itselleen asettaa. Työ vie ajallisestikin suuren osan ihmisen elämästä, jolloin sen koettu mielekkyyks vaikuttaa huomattavalla tavalla koko elämän merkityksellisyyteen.

AIKUISTEN URAMUUTOSTEN MOTIIVIT VAIhtelevat

Työurien tutkimuksessa työura nähtiin aikoinaan melko suoraviivaisena polkuna, jolla kaikki työntekijät rationaalisesti tavoittelivat yhä parempaa

asemaa ja palkkaa. Poikkeuksia tai katkoksia työuralla on perinteisesti pidetty epäonnistumisina, joita monet ovat joutuneet selittelemään. Työelämän muuttuessa työuria on alettu tarkastella aiempaa monipuolisemmasta näkökulmasta.

Nykyään työura nähdäänkin pikemminkin monimutkaisena kehkeytymisenä kuin yksilön suoraviivaisina valintoina (Järvensivu & Pulkki 2019). Motiivit uramuutoksiin toki vaihtelevat. Tutkimuksissa on löydetty niin kokeilijoita, alanvaihtajia, etsijöitä kuin etenijöitä (Alifrosti ym. 2022). Sattuma kuitenkin ohjailee työuria yllättävän paljon. Työuran logiikkaan sisältyy usein myös uratoiveita- ja suunnitelmia, jotka eivät välttämättä edes realisoitu (Alifrosti ym. 2022), puhumattakaan niistä kaikista työelämässä koetuista kehollisista tuntemuksista, jotka usein jäävät sanallistamatta ja piiloon.

Tästä lähtökohdasta avautuu aikuiskoulutukseen uudenlainen näkymä. Jos oletetaan, että ihminen ei voi etukäteen tietää ja suunnitella työelämänsä ja uraansa, jokainen koulutus tulee tarpeeseen. Tällöin on tärkeää, että erilaisia kouluttautumismahdollisuuksia on tarjolla myös aikuisena. Lisäksi tarvitaan tukea ja ohjausta aikuisille. Esimerkiksi hierojaksi kouluttanut toimistovastaava puhuu yhtäältä rohkeudesta, jota koulutukseen lähteminen vaati, ja toisaalta rohkeudesta, jota rohkaistuminen itsessään toi tullessaan.

JOS OLETETAAN, ETTÄ IHMINEN EI VOI ETUKÄTEEN SUUNNITELLA TYÖURAANSA, JOKAINEN KOULUTUS TULEE TARPEESEEN.

Kaikki kuitenkin eivät ole yhtä rohkeita. Aikuisopiskelijan kohtaamista monenlaisista haasteista ensimmäinen saattaa olla pääsy koulutukseen (Haltia ym. 2019). Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuminen ei liioin välttämättä ole mieluista itsensä kehittämistä, vaan koulutuspakko ja koulutusinflaatio ohjaavat pyrkimyksiä (Isopahkala-Bouret 2019). Sitä vapaaehtoisesti kouluttautuneiden naisten pyrkimykset näyttäytyvät erityisen arvokkaina.

TYÖELÄMÄ ON OSA ELÄMÄN KOKONAISUUTTA

Itse aloitin kasvatustieteen opinnot aikoinaan harastusmielessä avoimessa yliopistossa juristin uran ohella. Vasta pikkuhiljaa uusien tietojen ja taitojen karttuessa ja uutta ammatillista identiteettiä sovitelllessani päädyin vaihtamaan alaa. Kolmen naisen uratarinoista käy ilmi, kuinka monet seikat vaikuttavat siihen, päätykö ihminen kouluttautumaan uudelle alalle ja millaisiin työtehtäviin hän sen jälkeen päätyy. Työelämä on osa muuta elämää: terveystilannetta, ihmissuhteita, asumisjärjestelyjä, kiinnostuksen kohteita, arvoja ja kaikenlaisia elämänvaiheita.

Samoin jokaisesta uratarinasta huokuu se, miten koulutus laajentaa elämänpiiriä – muutenkin kuin opiskeltavien sisältöjen osalta. Kirjastonhoitaja osaa nykyään huomioida mielen hyvinvoinnin, ja toimistovastaava sai hierojan tutkinnon myötä itselleen mielekkään sivutoimen. Vaikka kokiksi opiskellut tiedetoimittaja koki ammatillisen osaamisensa jääneen ohueksi, yhteiskunnallinen lukutaito kehittyi, mikä lienee hyödyksi toimittajan työssä.

Uratarinat kuvaavat näin ollen tarvetta ja mahdollisuuksia ammatillisen identiteetin uudistamiselle. Vaikka aikuisena suoritetun tutkinnon jälkeen palaisi aiempaan ammattiinsa, se voi tuntua aikaisempaa mielekkäämmältä, sillä paluu on usein harkittu.

ALANVAIHTAJAA OHJAA PYRKIMYS MIELEKKÄÄSEEN TYÖELÄMÄÄN

Aikuisten kouluttautumismahdollisuuksia pohdittaessa on syytä ottaa huomioon se, miten työelämä on muuttunut luonteeltaan: se kiinnittyy entistä tiukemmin tekijänsä persoonaan (Koivunen 2016; Ylöstalo ym. 2018). Työtä ei voi enää vain mekaanisesti suorittaa, vaan siihen halutaan liittää henkilökohtaisia toiveita ja intohimon tunteita. Nuoren polven sanastoon vakiintunut termi *quiet quitting*, hiljaiset loparit, kuvastaa aikaamme: Töissä otetaan tietoisesti rennommin, tehdään vain pakolliset työtehtävät. Työtahti ja -orientaatio, joka ennen vanhaan oli normaalia, onkin nykyään harvinaisuus, jolla on oma nimi. Hiljaisten loparien tyyppiset pohdinnat lienevät yleisempiä korkeakoulutettujen, asiantuntijatyötä tekevien kuin työntekijäammateissa työskentelevien keskuudessa, sillä asiantuntijatehtävät eivät ole luonteeltaan tarkkarajaisia, ja työ valuu entistä enemmän vapaa-ajalle.

Tutkiessani korkeakoulutettuja alanvaihtajia huomasin kehollisten tuntemusten merkityksen ammatilliselle identiteetille ja sen muutoksille (Heikkilä 2019). Jokaisesta uratarinasta huokuu tarve päästä pois toimistosta ja päätteen äärestä kokemaan jotain, missä voi olla konkreettisesti hyödyksi toisille ihmisille, koska se sitten kehonhuoltoa hierojana, ihmisestä välittämistä lähihoitajana tai ravintoa kokkina. Tämän voi ajatella ikään kuin kritiikiksi aiempaa asiantuntijatyötä ja sen olosuhteita kohtaan. Kyseessä voi myös olla työuupumuksen ennaltaehkäisy ja työn henkilökohtaisen mielekkyyden etsintä.

Työn mielekkyyden etsintä voi osaltaan selittää sitä, että koulutuksen suoman tauon jälkeen jatkaankin aikaisemmassa työssä. Ehkäpä ammatilliset opinnot ovat antaneet riittävästi aikaa hengähtää ja löytää etäisyyttä aiempaan työhön. Samalla niiden avulla voi saada muutosta siihen, mikä aiemmassa työssä alun alkaen sai hakeutumaan pois alalta. Käsitys ja kokemus omasta kehollisuudesta, niin sanotusti työruumiista, saa uusien taitojen myötä uusia ulottuvuuksia ja vahvistuu, vaikka ihminen palaisi aiempaan työhönsä.

Ammatillista identiteettiä onkin syytä varjella. Uudistamalla ja päivittämällä sitä tarpeen mukaan esimerkiksi ammatillisessa aikuiskoulutuksessa on mahdollista pitää yllä työhyvinvointia ja työkykyä hektisessä työelämässä.

MIRVA HEIKKILÄ
KT, OTM, erikoistutkija
opettajankoulutuslaitos &
Oppimisen ja opetuksen
tutkimuskeskus CERLI
Turun yliopisto

 <https://orcid.org/0000-0002-6873-3943>

LÄHTEET.....

- Alifrosti, B., Andersson, E., Heikkilä M. & Iiskala, T. (2022). Kokeilijoita, alanvaihtajia, etsijöitä ja etenijöitä – Uraisiirtymät luokanopettajan työstä muille aloille. *Työelämän tutkimus*, 20(2), 211–235. <http://dx.doi.org/10.37455/tt.103030>
- Haltia, N., Isopahkala-Bouret, U. & Jauhiainen, A. (2019). Korkeakoulujen opiskelijavalintauudistus ja aikuisopiskelijan opiskelumahdollisuudet. *Aikuiskasvatus*, 39(4), 276–289. <https://doi.org/10.33336/aik.88081>
- Heikkilä, M. (2019). Alanvaihto ja ammatillisen identiteetin muutos ruumiillisina tiloina ja tuntemuksina. *Aikuiskasvatus*, 39(1), 19–33. <https://doi.org/10.33336/aik.80228>
- Isopahkala-Bouret, I. (2019). Aikuiskoulutukseen kohdistuvat odotukset eivät synny tyhjästä. *Aikuiskasvatus*, 39(4), 260–261. <https://doi.org/10.33336/aik.88077>
- Järvensivu, A. & Pulkki, J. (2019). Työura: yksilön valintoja vai monimutkaista kehkeytymistä? *Janus*, 27(1), 38–54. <https://doi.org/10.30668/janus.64170>
- Koivunen, T. (2016). Täyttä päivää työttömänä: Työn ja ei-työn rajalla. *Aikuiskasvatus*, 36(4), 270–278. <https://doi.org/10.33336/aik.88512>
- Mustamo, E., Launonen, P. & Luukkonen, M. (2023). Aikuisena uuteen ammattiin. *Aikuiskasvatus*, 43(3), 201–204. <https://doi.org/10.33336/aik.13400>
- Ylöstalo, H., Anttila, A.-H., Berg, P. & Härmä, V. (2018). Uuden työn joustavat ruumiit. *Työelämän tutkimus*, 16(2), 113–125.